

VÄXTSKYDD

I naturen är det jämnvikt mellan nyttiga och skadliga insekter. I en trädgård med en mångfald av träd, buskar och olika örter och grönsaker blir inte lika ofta angripna av skadeinsekter eftersom skadeinsekterna blir uppätta på vägen. Jag har inspirerats av Paul Teepens bok *ekologiska odlingstips* och i detta avsnitt delar jag med mig mina egna erfarenheter och de tips ur boken som jag testat.

FÖREBYGG SJUKDOMAR OCH INSEKTSANGREPP.

Gynna insekter som tex nyckelpigor som äter bladlöss. Odlad mycket blommor, kryddor och örter i kanten på odlingsbäddarna som lockar dit nyckelpigor och andra nyttoinsekter. Nyckelpigor sägs uppskatta bland annat bovete, dill, fänkål, honungört och renfana. Paddor är bra att ha i trädgården för de sägs äta många utav skadeinsekterna. Det handlar också om att ha en balanserad jord, man kan säga att man odlar jord och att grönsakerna får man på köpet.

OLIKA FAKTORER SOM GYNNAR JORDEN OCH VÄXTERNA:

- Kompost förebygger sjukdomar eftersom antalet mikroorganismer ökar i jorden. Det gör det svårare för skadliga svampar att breda ut sig.
- Marktäckning minskar ofta insektsskador och skyddar mot sjukdom.
- Växelbruk är viktigt eftersom vissa sjukdomar och insekter övervintrar i jorden.
- Odlad örter och blommor som lockar till sig nyttoinsekter.
- Kompostvatten av olika växter som gynnar jorden och tillväxten hos växterna eftersom de innehåller viktiga näringsämnen.
- Trädgården får gärna innehålla buskar och träd som skapar ett välmående mikroliv.
- Plantera uppländsk vallört (Bocking 14 eller 4) runt trädgårdslandet eller på utsatta platser där man kan skörda blad flera gånger under en odlingsssäsong. Bladen kan man göra kompostvatten av eller lägga ut hela eller hackade direkt runt plantorna i bädden.
- Odlad blommor i grönsakslandet. Läkemalva, kvanne, röd solhatt, stockros, anisop, lavendel, citronmeliss och kungsmänta är exempel på fleråriga blommor som insekter älskar. Rosmarin och salvia trivs i kruka och på så vis kan man flytta runt dem i växtföljden.
- Rosenberis, sumpört, honungsört, snokört, rosenberis och Gustafs öga är exempel på ettåriga blommor som insekter älskar. Fjärilsbuske är en buske som luktar himmelskt och som lockar till sig många insekter.
- Anlägg en kryddkulle eftersom insekterna dras till kryddornas blommor samtidigt som du får kryddor till maten och blad till te. Jag odlar citronmeliss, rosmarin och salvia, oregano, romersk kamomill på kryddkullen.

- Samodla växter som gynnar varandra. Morot kan odlas tillsammans med lök. Purjolök kan till exempel odlas tillsammans med selleri eller morot. De tre systrarna kallas när man odlar majs, bönor och pumpa.
- Gröngödsling är en slags hälsokur för jorden och innebär att man odlar växter som inte skördas utan som myllas ner i jorden. I jorden bryts de ner och laddar jorden med näring. Jag använder mig av bovete, blodklöver, blåluzern, blå lupin, oljerättika, engelskt eller westerwoldiskt rajgräs, råg, foderkål, honungsört, gurkört och ringblomma med flera när jag sår in områden med gröngödsling i trädgården under våren. Gurkört, ringblomma, honungsört och bovete självsår sig gärna och nästa år får en del av de frön som kommer upp stå kvar om det inte stör för de övriga grönsakerna.

SAMODLING

Nedan följer lite exempel på växer som trivs med varandra.

- Basilika passar ihop med tomat eftersom den sägs stimulera tillväxten och smaken hos tomater samt skyddar mot skadedjur. Passar också bra ihop med paprika, bönor och kål.
- Tagetes passar ihop med tomat och gurka eftersom det sägs avskräcka många insekter.
- Paprika behöver extra svavel och ett sätt är att gödselvattna med åkerfräken eller/röllika eller att stoppa ner en eller två tändstickshuvud i jorden. Trivs att växa nära basilika.
- Anis trivs med bönor och koriander.
- Bondböna trivs med potatis och kyndel.
- Kål trivs att växa ihop med subklöver som är en gröngödslingsväxt. Subköver växer lågt och förser kålen med kväve. Subklöver klipps ner flera gånger per säsong för att täcka kålantorna.
- Spenat sägs passa bra ihop med rödbeta, selleri, brysselkål, vitkål, blomkål, och ärtor.
- Slanggurka sägs passa med bönor, majs, ärtor, dill, tagetes, rädisa och solrosor.
- När växthusgurkorna är unga är de känsliga för att få vatten på stammen.
- Man kan odla rädisor mellan raderna med gurka och kålrabbi, sallat och rättika trivs att växa omkring plantorna.
- Purjolök växer bra tillsammans med (alternerande rader) med morötter, rot/blad selleri eller kål.
- Pumpa/Squash passar med majs, bönor, slingerkrasse, gul sötväppling, gurkört, solros och ringblommor

GÖDSELVATTEN

Gödselvatten fungerar som mild flytande näring som man kan köpa i handeln. Jag blandar olika växter till ett gödselvatten. Fler exempel på växter som jag använder är: ormbunke (skyddar mot insektsangrepp, bladlöss), rölleka (innehåller kali och svavel samt ökar resistens mot insektsangrepp), maskros (kisel), valeriana (fosfor), kamomill (kalk).

KOMPOSTVATTEN AV VALLÖRT: innehåller framför allt mycket kalium och kalcium, men även fosfor, magnesium, mangan, järn, selen och zink. Jag gör vallörtsvatten i stora tunnor som har stående på ett par platser i närheten av mina odlingar eftersom det blir mer praktiskt och lätthanterligt.

- Jag fyller på med vallört nästan till kanten utan att packa och fyller sedan på med vatten så det täcker.
- Jag lägger några stenar på som hjälper till att hålla vallörten under vattnet.
- Jag låter det stå 1-2 veckor.
- Späder det med vatten innan jag vattnar växterna - fem delar utspätt vallörtsvatten till fem delar vatten.

KOMPOSTVATTEN AV NÄSSLOR: Fyll en hink, balja eller badkar med nässlor och slå på vatten. Nässlor innehåller framförallt kväve, men även fosfor och kalium. Nässelvatten, precis som vallörtsvatten, luktar inte gott men det är helt enkelt en naturlig process som sker vid nedbrytningen av organiskt material.

Nässelvattnet är som mest effektivt efter 1-2 veckor och späs med mer vatten än vallörtsvatten eftersom nässla innehåller mer kväve. Spä ut det tills det liknar svagt te.

KOMPOSTVATTEN AV ÅKERFRÄKEN: Åkerfräken innehåller mycket kisel och används förebyggande mot svampsjukdomar samt att hejda spridning. Lägg 1 kilo åkerfräken i en stor hink och håll 10 liter vatten över. Tyng ev. nere massan och låt brygden stå i ca en-två veckor.

NYTTIGA INSEKTER

- Tvestjårter och skinnbaggar äter stora mängder löss. Man kan locka till sig tvestjårter genom att hänga blomkrukor i träden med lite hö i.
- Insektshotell och fågelholkar är en god investering eftersom det lockar till sig nyttiga pollinerare som fjärilar, bin, humlor och nyckelpigor och fåglar som äter många insekter och larver. Bin är viktiga för pollineringen och bin sägs avge myrsyra när de flyger som är bra mot svampsjukdomar. Getingar och solitärbin föder upp sina larver på insekter och insektslarver.
- Blomflugans larver äter löss.
- Jordlöpare äter insekter och larver.
- Nyckelpigan lägger sina gula ägg där det finns bladlöss och när de kläcks börjar de äta bladlöss. Även vuxna nyckelpigor äter löss.
- Näbbstinkfly äter bladloppor, löss och trips med mera.
- Parasitstekel parasiterar på löss och kålfjärilens larver.
- Stinksländans larver kallas bladluslejon för att det älskar bladlöss.

INSEKTSANGREPP

- Mot kålfjärilar kan man vattna outspätt nässelvatten direkt på vitkål och grönkål och som hjälper plantorna att hålla sig fria från angrepp.
- Jag klämmer sönder äggsamlingar i min köksträdgård och det främst fjärilslarver jag haft problem med. Jag undersöker bladens undersida så ofta jag hinner. Äggen klämmer jag och larverna plockar jag bort för hand. I början täckte vi kålen med fiberväv som är mer vind genomsläpplig eftersom kål vill växa svalt. Om fiberväven ska hjälpa så är det viktigt att den täcker odlingen ordentligt.
- De år som det är mycket larver kan man använda Turex eller Larvskydd. Medlet är ett biologiskt preparat och blandas i vatten och sprejas på bladen. Larverna dör väldigt snabbt efteråt.
- Vid löss på bondbönan kan man försöka spraya med nässelvatten eller plocka bort toppen av plantan.
- För att undvika grämögel och sammetsfläcksjuka på tomater är det viktigt att lufta ordentligt i växthuset. Ta bort angripna blad och täck gärna plantorna med till exempel gräsklipp för att undvika toppröta.
- Tjuvskotten från tomaterna kan läggas runt kålplantorna för att skydda mot insektsangrepp.
- Myror använder löss som mjölkkor och därför hindrar dem andra insekter från att äta upp löss. Myror vill åt den honungsdagg som dessa insekter producerar.
- Det sägs hjälpa att plantera tagetes, ringblommor, lavendel, renfana, mejram och isop mot myror.
- Mot löss sprayar jag först med kallvatten några gånger eller doppar skottspetsarna i 50 - gradigt vatten. Fungerar inte det så använder jag åkerfräkenvatten eller SM 6 Algextrakt. SM 6 är väldigt tätt och används en till fyra gånger under säsongen. Det rekommenderas att man om man sprutar eller vattnar lite och ofta, minst tre gånger under växtsäsongen. Normalt blandas 10 ml. (2-3 teskedar) med 10 liter vatten (helst regnvatten). Produkten går att köpa på Runåbergs fröer.

MÖRDARSNIGLAR

Jag använder olika metoder för att hålla sniglarna nere. Jag har förlikat mig med att de är här för att stanna och använder mig numera av flera olika metoder.

- Klipp ofta, morgon och kväll!
- Behandla med Ferramol som innehåller järnfosfat, som är en järnförening som också förekommer i naturen. Strö ut ferramol i bäddarna. När sniglarna får i sig medlet känner de sig mätta och slutar att äta och sen dör de.
- Kornen är regnbeständiga och sväller när de är fuktiga vilket gör dem ännu mer attraktiva för sniglar. Strö ut och upprepa.
- Behandla med Nemaslug som är ett pulver som innehåller vilande larvstadier av den för mördarsniglar farliga nematoden. Det är inte nematoderna som dödar sniglarna. Men de infekterar dessa med en bakterie som dödar snigeln inom några dagar. Under tiden förökas nematoderna inuti den angripna snigeln som de sedan lämnar för att uppsöka nya.
- Försök vattna på morgnarna eftersom sniglarna gynnas mer om vi vattnar på kvällen när de är aktiva.